

Українське наукове кіно ювілей епогидів

Українське кіно. Сьогодні ця фраза звучить подібно до оксюморона. Однак так було не завжди. У зв'язку з ювілеєм Національної Кінематеки України (НКУ) я вирішила дізнатися у В.В. Марченка усю передісторію сьогодення спадкоємиці "Київнаукфільму".

За словами *Валентина Марченка*, заступника директора НКУ, своєрідними брендами України за радянських часів був футбольний клуб "Динамо", літаки "Антонов" та студія "Київнаукфільм". Її історія нерозривно пов'язана з іменами таких вітчизняних кіногеніїв як *Микола Грачов* — видатний кінорежисер;

Євген Загданський — головний редактор, який сформував когорту тих, хто здобував лаври для "Київнаукфільму"; *Борис Остахович* — умілий керівник та організатор виробництва найпрогресивнішої кіноустанови СРСР; *Тимур Золоєв* — незрівнянний режисер-документаліст, *Фелікс Соболев* — творець нового напрямку в науково-популярному кіно.

У той зоряний час "Київнаукфільму" жилося досить-таки легко, оскільки лише для творчо-виробничого об'єднання ім. Б. Патона щорічно готували близько 12 фільмів про новітні технології. Загалом щороку студія випускала 300–400 кінострічок, з яких двадцять транслювали на широкому екрані.

До того ж, вона мала надзвичайно потужний кадровий потенціал. Валентин Віталійович згадує: "Я був 146 штатним режисером, коли прийшов зуди працювати". Мій співрозмовник зруйнував стереотип про винятково науково-популярний профіль діяльності студії. Як виявилось, тут започатковано українську мультиплікацію, знімали велику кількість художніх повнометражних фільмів та серіалів ("Мустанг-іноходець", "Домино", "Люди й дельфіни").

Проте левову частку всього кіновиробництва "Київнаукфільму", звичайно, становили фільми науково-популярної тематики. Серед успішних проектів цієї галузі Валентин Віталійович згадує знятий 1993 року цикл документального кіно "Невідома Україна" — сто вісім пізнавальних фільмів з історії України та тридцять два з історії української армії, медицини та права.

Але, на жаль, сьогодні історія НКУ постає перед нами вже не в таких райдужних тонах. На логічне запитання, чому занепає український кінематограф, пан *Марченко* дав мені кілька відповідей, окресливши коло основних винуватців цього процесу.

Проблема 1: безперечно, це проблема, яка стосується будь-якої виробничої сфери діяльності у нашій країні — ринок. Валентин Віталійович так прокоментував цей пункт: "Прибуток, який приносить сьогоднішній прокат, дає чималі гроші. І тому, хто володіє цим бізнесом, це вигідно. На жаль, українське кіно саме поступилося своїми міцними позиціями іноземному через більшу фінансову конкурентоспроможність іншого".

Проблема 2: матеріальний аспект. Як виявилось, ідей та планів НКУ напередодні солідного ювілею — 70-ліття — не бракує. Валентин Віталійович поділився напрацюваннями альма-матер українського кінопростору: сьогодні у портфелі студії є 19 "свіжих", потенційно цікавих сценаріїв. Але каменем спотикання стає проблема фінансування — на студію сьогодні майже не надходять держзамовлення. Тому все повертається до банальної проблеми безгрошів'я українського кіно.

Дотичним до цієї проблеми є й питання фінансового становища кадрів режисерського складу. Валентин Віталійович підтверджує цей факт сумною статистикою: сьогодні у студії зі 146 режисерів залишилось лише двоє. Все це він пояснює наочними, реалістичними прикладами: молодим талановитим режисерам, та, втім, і сценаристам, необхідно утримувати свої роди-

Вікторія Довгань
студентка
видавничо-поліграфічного
інституту НТУУ "Київський
політехнічний інститут",
м. Київ

ни, задовольняти елементарні матеріальні проблеми. Однак зарплатня у студії не відповідає їхнім вимогам. Внаслідок цього відбувається перехід професійних кадрів кінематографа у сферу телебачення, яке в наш час, хай як не парадоксально це звучатиме, не можна вважати цілковито професійно організованою системою.

Проблема 3: нестача технічних працівників кінематографа. Валентин Віталійович яскраво проілюстрував цю ситуацію на прикладі російського кінобуму. *"Коли в Росії розпочався кінобум після прийняття того закону, який дав змогу їм так розвивати власну кіноіндустрію, виявилось, що вони просто не готові до цього у кадровому плані. Тож вони махнули усім нашим: "Агов, до нас! Ми тут платимо мільйони!" І з нашої країни почав масово виїжджати технічний персонал. Не тільки професійні режисери, оператори і сценаристи (їх у нас вистачає, бо є потужна база, що готує кваліфікованих фахівців), а саме, техперсонал: гримери, декоратори, костюмери, освітлювальники".*

Проблема 4: експансія зарубіжного кіно на ментальному рівні. До цієї невеселої картини Валентин Віталійович додав ще й наступне: *"Слово "ідеологія" разом із комуністичною системою викинули, — ніхто не думає про те, що сьогодні можна, скажімо, формувати певну шкалу цінностей через достатньо впливовий елемент кінематографії. Адже кіно — це не тільки бізнес, а й світоглядний момент. Це формування іншої людини з іншою свідомістю".*

На думку Валентина Віталійовича, поширення цього явища спричинене тривалим обмеженням культурного простору наших громадян, нав'язування їм сприйняття лише вітчизняного соціо-інформаційного продукту. Він пригадує такий епізод із власного життя: *"На нашій студії колись працював видатний режисер, мій майстер і, можна сказати, друг, Фелікс Соболев. Ми приятелювали родинами. От якось на Новий рік я з дружиною прийшов до нього у гості десь о четвертій годині ранку.*

Сидить вся його сім'я біля телевізора і так, блимає очима, засинає. Я їх запитую: "Чого сидите?" А Фелікс Михайлович каже: "О п'ятій годині будуть "Мелодии и ритмы зарубежной эстрады". А ці програми транслювалися лише на Новий рік та різдвяну ніч, щоб відтягти молодь від церкви, та у нічний час, коли мало хто їх дивитиметься".

Нонсенсом є те, що сьогодні фільми НКУ за доволі пристойною ціною купують Польща та Росія, адаптуючи їх до специфіки споживчого профілю власної країни. А от наша аудиторія поки ще, за словами Валентина Віталійовича, "не наляса" закордонними

новаціями. Пан *Марченко* вважає, що через радянську ізоляцію від західної культури у наших людей виникла своєрідна антиреакція, засилля якої ще й досі не викоринилося на теренах нашої країни.

Однак він помітив прогресивні зрушення у цьому плані серед молодого покоління: *"Коли я став розповідати своїм студентам дещо з американського, німецького досвіду — ні! — їм уже хочеться відкривати своє. І саме їм потрібно давати дорогу. У 2008 році на студії було знято чотирнадцять фільмів (десять повнометражних), чверть із яких була роботою дебютантів. Тут діють закони філософії, бо ж усе розвивається циклами. І кіно так само. Після стадії занепаду знову розпочинається цикл відродження".*

Наприкінці нашої розмови ми запитали у Валентина Віталійовича, чи вбачає він перспективи у подальшій долі НКУ, на що отримали доволі оптимістичну відповідь: *"Аж як же, інакше ви мене тут би не побачили. Просто закінчилась одна епоха того, колишнього "Київнаукфільму". Сьогодні, повторюся, його майбутнє — за новим поколінням професіоналів. Інакше не може бути. Просто нашим людям потрібен час, щоб позбутися певних штампів свідомості. Треба повернутися до моменту цікавості, яка виникатиме у глядача, коли він буде шукати не те, що просто розважатиме, а те, що підготує до життя та формуватиме свідомість, приноситиме задоволення для інтелекту, облаштовуватиме своєрідний інтелектуальний "бенкет"."*

Варто сказати, що минула епоха "Київнаукфільму" не промайнула безслідно для сучасного українського культурного простору, адже студія не згасла у всенародному забутті — вона вибухнула яскравим зорепадом талановитих імен. Зокрема, її "вихованцями" є засновники телестудії "1+1" *Олексій Роднянський* та *Анатолій Борсюк*, *Юрій Макаров*, який нині є шеф-редактором журналу "Український тиждень". Крім того, члени колишнього колективу "Київнаукфільму" разом з іншими креативними кінематографістами створили такі цікаві авторські кіностудії при Національній спілці кінематографістів України як "Контакт", "Кінематографіст" та інші.

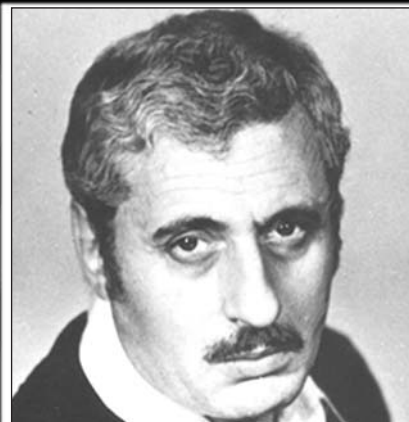
Тож ознайомившись із такою великою, але такою занедбаною історією українського неігрового кіно, залишається тільки сподіватися на те, що нове покоління нашої країни принесе із собою нову генерацію вітчизняного кінематографа, який поверне Україні брендове ім'я держави, яка уміє створювати вартісне кіно.

Євген Загданський

Тимур Золоєв

Фелікс Соболев